Қазақстан Республикасы
Заң шығару Институтының
Жаршысы

ғылыми-құқықтық журнал

№ 4 (32)
2013

Меншік иесі және баспагер:
«Қазақстан Республикасының
Заң шығару институты» ММ

2006 жылдан бастап шығады
Журналдың материалдары
http:/www.izrk.kz сайтында
орналастырылған

Заң ғылымдары бойынша
диссертацияларының негізгі ғылыми
нәтижелерін жариялауға арналған
басылымдар тізіліміне енгізілген
(ҚР БҒМ БҒСБК 30.05.2013 ж.
№894 бұйрығы)

Редакциялық кеңес:
Б.М. Имашев (Төраға)
З.Х. Баймолдина
А.А. Смағұлов
И.Ш. Борчашвили
М.Ш. Қоғамов

Редакциялық алқа:
Н.М. Әбдіров
З.С. Байниязова (Саратов қ., РФ)
С.Ф. Бычкова
М.Т. Ғабдуәлиев
Д. Досмырза
Э.О. Дүйсенова
А.Д. Жүсіпов
Д.Ж. Игембаев
Т.Е. Қаудыров
Ж.О. Құлжабаева
А.М. Нұрмағамбетов
Р.Т. Нұртаев
С.М. Рахметов
А.Ж. Сағидан
Ә.Г. Сақтағанов
Т.С. Сафарова
М.А. Сәрсембаев
Т.Ә. Серікбаев
У. Шапақ

Қазақстан Республикасы Мәдениет
және ақпарат министрлігі
Ақпарат және мұрағат комитетінің
БАҚ есепке қою туралы куәлік
№ 11219-Ж 15.11.2010 ж.

Мекен-жайы:
Қазақстан Республикасы,
010000, Астана қ.,
Орынбор к., 8 үй
тел.: 8(7172)74-02-06; факс: 8(7172)74-14-43
E-mail: instzak-kz@mail.ru
www.izrk.kz

МАЗМҰНЫ

Қазақстан Республикасы Әділет министрі Б.М. ИМАШЕВТЫҢ ШЫҰ мүше мемлекеттердің әділет министрлерінің бірінші кеңесінде сөйлеген сөзі (ҚХР, Бейжің қ., 2013 ж. 5 қыркүйек)........ 7

«Қазақстан Республикасының кейбір конституциялық заңдарына конституциялық мерзімдерді есептеу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Конституциялық заң жобасы бойынша Әділет министрі Б.М. ИМАШЕВТЫҢ ҚР Парламенті Сенатында сөйлеген сөзі (2013 ж. 12 қыркүйек)........ 9

А.А. СМАҒҰЛОВ Қылмыстық іс жүргізудегі іс жүргізу келісім институтының кейбір аспектілері........ 12

Конституциялық және әкімшілік құқық 15

Л.Т. ЖАНҰЗАҚОВА Халықтың жергілікті өзін-өзі басқаруға қатысуының ұйымдастырушылық-құқықтық проблемалары........ 15

Ж.О. ОНЛАШЕВА Қазақстандағы заңнамалық бастама: қазіргі кездегі жай-күйі және перспективалары........ 20

Азаматтық, азаматтық іс жүргізу құқығы 26

С.П. МОРОЗ Қазақстан Республикасында шағын және орта кәсіпкерлікті мемлекеттік қолдау........ 26

Д.А. БРАТУСЬ Авторлық құқықтағы новеллалар (ІІ-бөлім)........ 36

Ж.О. ТІЛЕМБАЕВА Қазақстан Республикасы заңнамасында кәсіпкерлік қызмет саласында мемлекеттік органдар атқаратын қызметті белгілеу проблемалары туралы........ 49

Қылмыстық құқық және қылмыстық іс жүргізу 56

С.М. РАХМЕТОВ Қылмыстық кодекстің айғақтар мен жедел-іздестіру материалдарын бұрмалағаны үшін жауаптылық туралы нормаларын жетілдірудің кейбір мәселелері (ҚК 348-бабы)........ 56

Н.А. САРТАЕВА Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексі: уақыт призмасынан қарағанда (2008-2013 жж.)........ 60

Т.Ә. СЕРІКБАЕВ, М.Н. БАРАНОВ Қылмыстардан жапа шеккен тұлғаларды қорғау институтын дамыту үрдістері........ 66

Халықаралық құқық және салыстырмалы құқықтану 72

М.А. СӘРСЕМБАЕВ Кеден одағының (БЭК) қандай шарттық нормалары қазақстандық және халықаралық құқық нормаларына сәйкес келмейді.. 72
Ш.Ш. ОРМАНОВА Халықаралық адам құқықтары жүйесінің пайда болуы және бірлесу еркіндігі (кәсіптік одақтарға бірігу құқығын іске асыру мысалында).. 77
М.М. ДАУЛЕНОВ Еуразиялық Экономикалық Қауымдастық және Европалық Одақ аумақтық интеграциялық бірлестіктер аясындағы конституциялық бақылау органдары мен халықаралық сот органдарының ынтымақтастығы.. 86

Құқықтық мониторинг және қолданыстағы НҚА-ға сыбайлас жемқорлыққа қарсы сараптама....... 92

Т.С. САФАРОВА, Л.К. ҚАЙЫРБАЕВА Қазақстан Республикасының мемлекеттік жастар саясаты саласындағы кейбір заңнама мәселелері туралы.. 97
Ә.Ә. ДӘУЛЕТХАНОВА Құқықтық мониторингті жүргізу тетігін жетілдіру: теория мен практика мәселелері
Р.Е. БУЖІГІТОВА Қазақстан Республикасы Еңбек кодексін құқықтық мониторингілеу мәселелері........... 100

Мемлекеттік тілде заң шығару тәжірибесінен 104

Ш.Р. МЫРЗАЕВА, Н.А. БАЙКӘРІМОВА Мемлекеттік тілдегі заңнаманы жетілдіру мәселелері................ 104
М.Ә. АЙЫМБЕТОВ Сөздік – терминді біріздендіру құралы... 108
Д.М. ШЫҢҒЫСБАЕВА Заң терминдерінің біріздiлігі туралы... 111
Ж.М. ТҰРАРОВА, Т.С. АХМЕТОВА Заң терминдерін пайдалану мәселесіне (Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексі бойынша салыстырмалы талдау мысалдары негізінде)... 114

Шетелдік тәжірибе 118

Н.И. МАРЫШЕВА, И.О. ХЛЕСТОВА (Мәскеу қ.) Ресей заңнамасы бойынша шет ел азаматтарының ұлттық режим қағидаты.. 118
А.А. КАШИРКИНА, А.Н. МОРОЗОВ (Мәскеу қ.) Кеден одағы мен ЕурАзЭҚ-тың халықаралық-құқықтық құралы.. 127
И.М. КОНОБЕЕВСКАЯ (Саратов қ.) Цифрлық контент айналымы саласындағы Ресей заңнамасының новеллалары: ақпараттық делдалдың құқықтық мәртебесін бекіту.. 136
Л.Н. ДОБРОБОГ (Днепропетровск қ.) Құқықтық көпорталықтық тұрғысындағы құқық жүйесі................. 140

Құқық қолдану тәжірибе 146

А.Қ. ЕСТАЕВ Зияткерлік меншік құқығын қорғау... 146
ҚР Әділет министрлігі Сот актілерін орындау комитетінің материалдары... 148

Жас ғалым мінбері 153

Г.Х. ЮСУПОВА, А.А. НӘЗІР Ювенальды әділет саласындағы заңнаманы әрі қарай жетілдіру мәселелері 153
Р.Е. ЖАҚЫПОВ, А.Қ. АЯПБЕРГЕНОВА Борыштарды өндіріп алу жөніндегі қызметті (коллекторлық қызметті) құқықтық реттеу туралы... 158
К.К. АХМЕТОВ Посткеңестік кеңістіктегі интеграциялық процестер контекстіндегі экологиялық қауіпсіздік... 162
Н.Н. ОМАРОВА, Б.К. НАҒАШБАЕВА Елбасының Қазақстан халқына «Әлеуметтік-экономикалық жаңғырту – Қазақстан дамуының басты бағыты» атты жолдауы аясындағы құқықтық мониторингтің өзекті мәселелері 166
И.М. СМАИЛОВА Қазақстан Республикасында алаяқтыққа қарсы күрес мәселелері.................................. 170
А.С. ӘБДІКӘРІМОВА Қазақстан Республикасындағы есірткі құралдары мен психотроптық заттардың заңсыз айналымына қарсы күрес мәселесіне... 174
Д.Х. ПЕРНЕЕВ Бюджет аралық қатынастарды қалыптастырудың халықаралық тәжірибесі....................... 180
С.Р. РАШИДОВА Гуманитарлық интервенцияны жүзеге асырудың кейбір мәселелері туралы................... 186

Ақпараттық хабарламалар 189

2013 ж. 4-7 қыркүйекте Будапешт қ. (Венгрия) өткен Еуропалық криминологтар ассоциациясының 13-ші жыл сайынғы халықаралық конференциясы туралы ақпараттық хабарлама.. 189
2013 ж. 27 қыркүйекте Астана қ. өткен «Ғылыми лингвистикалық сараптама жүргізу және заң терминдерінің қолданылу ерекшеліктері» тақырыбындағы дөңгелек үстел туралы ақпараттық хабарлама......................... 191
2013 ж. 1 қазанда Астана қ. өткізілген «Заңнама процесінің сатылары: теориясы, практикасы және халықаралық тәжірибесі» тақырыбындағы оқу семинары туралы ақпараттық хабарлама........................... 193

Даналық ойлар 195

Мерейтой 196

ҚР ҰҒА академигі, з.ғ.д., проф. М.Т. БАЙМАХАНОВТЫҢ 80-жылдығына орай....................................... 196
З.ғ.д., проф., ҚР ЗҒА академигі Е.Б. АБДРАСУЛОВТЫҢ туғанына 50 жыл.. 198

Вестник Института законодательства Республики Казахстан

научно-правовой журнал

№ 4 (32)
2013

Собственник и издатель:
ГУ «Институт законодательства Республики Казахстан»

Издается с 2006 года
Все материалы журнала размещаются на сайте http:/www.izrk.kz

Включен в перечень изданий для публикации основных научных результатов диссертаций по юридическим наукам (Приказ ККСОН МОН РК №894 от 30.05.2013 г.)

Редакционный совет:
Б.М. Имашев (Председатель)
З.Х. Баймолдина
А.А. Смагулов
И.Ш. Борчашвили
М.Ч. Когамов

Редакционная коллегия:
Н.М. Абдиров
З.С. Байниязова (г. Саратов, РФ)
С.Ф. Бычкова
М.Т. Габдуалиев
Д. Досмырза
Э.О. Дуйсенова
А.Д. Жусупов
Д.Ж. Игембаев
Т.Е. Каудыров
Ж.О. Кулжабаева
А.М. Нурмагамбетов
Р.Т. Нуртаев
С.М. Рахметов
А.Ж. Сагидан
А.Г. Сактаганов
М.А. Сарсембаев
Т.С. Сафарова
Т.А. Серикбаев
У. Шапак

Свидетельство о постановке на учет СМИ № 11219-Ж от 15.11.2010 г. Комитета информации и архивов Министерства культуры и информации Республики Казахстан

Адрес:
Республика Казахстан,
010000, г. Астана,
ул. Орынбор, д. 8,
тел.:8(7172)74-02-06; факс: 8(7172)74-14-43
E-mail: instzak-kz@mail.ru
www.izrk.kz

СОДЕРЖАНИЕ

Выступление Министра юстиции Республики Казахстан Б.М. ИМАШЕВА на первом Совещании министров юстиции государств-членов ШОС (5 сентября 2013 г., г. Пекин КНР)........ 7
Выступление Министра юстиции ИМАШЕВА Б.М. в Сенате Парламента РК по проекту Конституционного закона «О внесении изменений дополнений в некоторые Конституционные законы Республики Казахстан по вопросам исчисления конституционных сроков» (12 сентября 2013 г.) 9

СМАГУЛОВ А.А. Некоторые аспекты института процессуального соглашения в уголовном процессе 12

Конституционное и административное право 15

Л.Т. ЖАНУЗАКОВА Организационно-правовые проблемы участия населения в местном самоуправлении........ 15
Ж.О. ОНЛАШЕВА Законодательная инициатива в Казахстане: современное состояние и перспективы........ 20

Гражданское и гражданско-процессуальное право 26

С.П. МОРОЗ Государственная поддержка малого и среднего предпринимательства в Республике Казахстан........ 26
Д.А. БРАТУСЬ Новеллы в авторском праве (часть II)........ 36
Ж.У. ТЛЕМБАЕВА О проблемах установления функций государственных органов в области предпринимательской деятельности в законодательстве Республики Казахстан........ 49

Уголовное право и уголовный процесс 56

С.М. РАХМЕТОВ Некоторые вопросы совершенствования норм УК об ответственности за фальсификацию доказательств и оперативно-розыскных материалов (ст.348 УК)........ 56
Н.А. САРТАЕВА Уголовный кодекс Республики Казахстан: через призму времени (2008-2013 годы)........ 60
Т.А. СЕРИКБАЕВ, М.Н. БАРАНОВ Тенденции развития института поддержки лиц, потерпевших от преступлений........ 66

Международное право и сравнительное правоведение 72

М.А. САРСЕМБАЕВ Какие договорные нормы ТС (ЕЭП) не стыкуются с нормами казахстанского и международного права........ 72
Ш.Ш. ОРМАНОВА Возникновение международной системы прав человека и свобода объединения (на примере реализации права на объединение в профсоюзы)........ 77
М.М. ДАУЛЕНОВ Сотрудничество органов конституционного контроля и международных судебных органов в рамках региональных интеграционных объединений на примере Евразийского Экономического Сообщества и Европейского Союза........ 86

Правовой мониторинг и антикоррупционная экспертиза действующих НПА........ 92

Т.С. САФАРОВА, Л.К. КАИРБАЕВА О некоторых проблемах законодательства Республики Казахстан в сфере государственной молодежной политики........ 92
А.А. ДАУЛЕТХАНОВА Совершенствование механизма проведения правового мониторинга: вопросы теории и практики........ 97
Р.Е. БУЖИГИТОВА К вопросу правового мониторинга Трудового кодекса Республики Казахстан........ 100

Из практики законотворчества на государственном языке 104

Ш.Р. МЫРЗАЕВА, Н.А. БАЙКАРИМОВА Вопросы совершенствования законодательства на государственном языке........ 104
М.А. АЙЫМБЕТОВ Словарь как средство идентификации терминов........ 108
Д.М. ШЫНГЫСБАЕВА О единообразии юридических терминов........ 111
Ж.М. ТУРАРОВА, Т.С. АХМЕТОВА К проблеме использования юридических терминов (На основе примеров сравнительного анализа Гражданского кодекса Республики Казахстан)........ 114

Зарубежный опыт 118

Н.И. МАРЫШЕВА, И.О. ХЛЕСТОВА (г. Москва) Принцип национального режима иностранных граждан по российскому законодательству........ 118
А.А. КАШИРКИНА, А.Н. МОРОЗОВ (г. Москва) Международно-правовой инструментарий Таможенного союза и ЕврАзЭС........ 127
И.М. КОНОБЕЕВСКАЯ (г. Саратов) Новеллы российского законодательства в сфере оборота цифрового контента: закрепление правового статуса информационного посредника........ 136
Л.Н. ДОБРОБОГ (г. Днепропетровск) Система права в аспекте правового полицентризма........ 140

Правоприменительная практика........ 146

А.К. ЕСТАЕВ Охрана и защита прав интеллектуальной собственности........ 146
Материалы Комитета по исполнению судебных актов Министерства юстиции РК........ 148

Трибуна молодого ученого........ 153

Г.Х. ЮСУПОВА, А.А.НӘЗІР Вопросы дальнейшего совершенствования законодательства в сфере ювенальной юстиции........ 153
Р.Е. ЖАКУПОВ, А.К. АЯПБЕРГЕНОВА К вопросу о правовом регулировании деятельности по взысканию долгов (коллекторской деятельности)........ 158
К.К. АХМЕТОВ Экологическая безопасность в контексте интеграционных процессов на постсоветском пространстве........ 162
Н.Н. ОМАРОВА, Б.К. НАГАШБАЕВА Проблемы правового мониторинга в свете Послания Главы государства народу Казахстана: «Социально-экономическая модернизация – главный вектор развития Казахстана»........ 166
И.М. СМАИЛОВА Вопросы борьбы с мошенничеством в Республике Казахстан........ 170
А.С. АБДЫКАРИМОВА К вопросу борьбы против незаконного оборота наркотических средств и психотропных веществ в Республике Казахстан........ 174

Д.Х. ПЕРНЕЕВ Зарубежный опыт формирования межбюджетных отношений.. 180
С.Р. РАШИДОВА О некоторых проблемах осуществления гуманитарной интервенции..................................... 186

Информационные сообщения **..** 189

Информационное сообщение о 13-й ежегодной международной конференции Европейской ассоциации криминологов 4-7 сентября 2013 года в г. Будапеште (Венгрия).. 190
Информационное сообщение о круглом столе «Ғылыми лингвистикалық сараптама жүргізу және заң терминдерінің қолданылу ерекшеліктері» («Проведение научной лингвистической экспертизы и особенности применения юридических терминов»), г. Астана, 27 сентября 2013 г.. 192
Информационное сообщение об обучающем семинаре «Этапы законодательного процесса: теория, практика и международный опыт», г. Астана, 1 октября 2013 г... 194

Мудрые мысли **..** 195

Юбилеи **..** 196

К 80-летию академика НАН РК, д.ю.н., проф. М.Т. БАЙМАХАНОВА... 196
Академику АЮН РК, д.ю.н., проф., АБДРАСУЛОВУ Е.Б. – 50 лет... 198

Омарова Назгүл Нұрлыбайқызы,
ҚР Заң шығару институты
Құқықтық мониторинг орталығы
талдау және құқықтық мониторинг
секторының ғылыми қызметкері

Нағашбаева Ботакөз Құрманалықызы,
ҚР Заң шығару институты
Құқықтық мониторинг орталығы
талдау және құқықтық мониторинг
секторының ғылыми қызметкері

ЕЛБАСЫНЫҢ ҚАЗАҚСТАН ХАЛҚЫНА «ӘЛЕУМЕТТІК-ЭКОНОМИКАЛЫҚ ЖАҢҒЫРТУ – ҚАЗАҚСТАН ДАМУЫНЫҢ БАСТЫ БАҒЫТЫ» АТТЫ ЖОЛДАУЫ АЯСЫНДАҒЫ ҚҰҚЫҚТЫҚ МОНИТОРИНГТІҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Қазақстан Республикасының «Нормативтік құқықтық актілер туралы» 1998 жылғы 24 наурыздағы № 213 Заңына сәйкес нормативтік құқықтық актілердің құқықтық мониторингі – Қазақстан Республикасының заңнамасына қайшы келетін, ескірген және сыбайлас жемқорлықты тудыратын құқық нормаларын анықтау, олардың іске асырылуының тиімділігін бағалау мақсатында Қазақстан Республикасы заңнамасының жай-күйі туралы ақпаратты жинау, бағалау, талдау, сондай-ақ оның даму динамикасын және қолданылу практикасын болжау бойынша тұрақты негізде жүзеге асырылатын мемлекеттік органдардың қызметі [1].

Құқықтық мониторингтің басты мақсаты: құқық жүйесінің міндетті тиімділігі; қолданыстағы заңнаманы жүйелеу; норма шығармашылық субъектісі қызметі мен құқық қолданушы арасында үнемі қолданыстағы кері байланыс жүйесін жасау; заңнаманы жетілдіру туралы ұсыныстар дайындау болып табылады.

Құқықтық мониторинг кешенді сипатта болады және тек қана заңнамаға жүргізіліп қоймай, сонымен қатар ол жүйелеу жұмысы, нақты қызмет аясында заңның құқық қолдану тәжірибесін индикатор көрсеткіштерімен айқындайды.

Құқықтық мониторингті жүргізу бірінші кезекте, биліктің барлық деңгейінде норма шығармашылық қызметті жоспарлауды жеңілдетіп, келесідей сызба бойынша түзейді: Конституция нормасы – заң – заңға тәуелді акті, бұл осы қатардағы бар алшақтықтарды еңсертуге және оның бағалылығы, құқық шығармашылықтың тиімді тетігі мен оның қоғамдық қажеттіліктерді айқындайтын нәтижелерін іске асыру тапсырмасын шешуде қызмет ете алады.

Қазақстан Республикасында мемлекеттік органдардың заңға тәуелді актілерге құқықтық мониторинг жүргізу тәжірибесі, заңнаманы жүйелеу, заңнамалық актілерге құқықтық мониторинг жүргізуі 2011 жылдан бастап енгізілді.

Құқықтық мониторингті әлеуметтік заңнамада қарастырудың өзекті мәселелері, заңнама жүйесіне жалпы алғанда талдау мен болжам, қолданыстағы заңнама жүйесінің жай-күйін бағалау кешенді тетігінің құрамдас бөлігі болып, оның жаңа кезеңде қоғамның міндеттеріне сәйкестігін, мемлекеттік билік органдарының нормативтік құқықтық қызметі тиімділігін кемшілік негіздерін анықтау болып табылады.

Еліміз тәуелсіздік алған жылдардан бері, мемлекетіміз әлеуметтік бағытқа үлкен мән беріп келеді, себебі біз нарықтық әлеуметтік бағытты таңдадық. Бүгінгі таңда еліміз үшін экономикалық табыстар мен қоғамдық игіліктерді қамтамасыз етудің оңтайлы теңгерімін табу әлеуметтік-экономикалық жаңғыртудың түбегейлі мәселесі болып отыр. Қазақстан Республикасы қазіргі таңда әлеуметтік-экономикалық жаңару жолында. Әлеуметтік-экономикалық дамуға Елбасымыз өзінің жыл сайынғы Жолдауларында аса маңыз беріп келеді. Осы аймақтардағы әлеуметтік-экономикалық дамуды көтеру мақсатында Елбасымыз өзінің «Әлеуметтік – экономикалық жаңғырту – Қазақстан дамуының басты бағыты» атты Жолдауында елдің болашағы экономикадағы келешегі зор салалардың да-

муымен байланысты деп атап көрсетті.

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаев 2012 жылғы 10 шілдедегі «Қазақстанның әлеуметтік жаңғыртылуы: Жалпыға Ортақ Еңбек Қоғамына қарай 20 қадам» баяндамасында Үкіметке, «Қазақстан-2030» стратегиясы ережелері мен қазақстандық әлеуметтік жүйе мен экономикалық жаңғырту міндеттері қоғамын бірлесіп дамыту мәселелеріне қатысты басқа да стратегиялық құжаттарға арқа сүйейтін 2030 жылға дейінгі кезеңге арналған Қазақстан Республикасын әлеуметтік дамытудың Жалпыұлттық тұжырымдамасы жобасын жасауды тапсырды [2].

Осыған орай, Елбасы әлеуметтік заңнамаларға жаңарту жүргізуді көздеп отыр. Оның ішінде бес негізгі басымдық бойынша енгізу қажет екендігін атап өтті, олар: Қазақстан Республикасының «Білім беру туралы», «Медиация туралы», «Кәсіптік одақтар туралы», «Мемлекеттік жастар саясаты туралы» заңдары және Еңбек кодексі.

Сондықтан, егер жаңа заңнамалық базаның нысандары мен қызметі әдістерін жаңартуға дайын екені туралы айтатын болсақ, онда Қазақстан Республикасының Конституциясында кепілдік берілетін әлеуметтік құқықтар және азаматтар бостандығы шегінде жүргізілетін инновациялық көзқарас қарастырылатын нормативтік актілер, заңдар жеткілікті болып көрінетінін атап айту керек. Осыған орай, біздің көзқарасымыз бойынша, бұл ең алдымен құқық қолдану тәжірибесінде көбіне белгілі бір құқықтарды орындау рәсімдері реттелмеген және қандай да бір басқа құқық институттарының жеткіліксіз регламенттелмегеніне байланысты. Мысалы, көптеген сарапшылар Ұлттық Бірыңғай Тестілеу қортындысы білімге объективті баға бермейді және де оны өткізу рәсімі аяғына дейін пысықталмаған деп айтады. Медиация институтының тәжірибелік тетігін жүзеге асырудың болмауы, кәсіптік одақ ұйымдарына қажетті көңіл бөлмеу, кәсіптік одақтардың қиын сұрақтарын қарастыруда маңызды кемшіліктер байқалады ж.т.б.

Сонымен, әлеуметтік модернизацияның күн тәртібінде негізгі себептер ретінде Н.Ә. Назарбаев мыналарды атап өтті:

- Қазақстанда қолданылатын әлеу-меттік заңнамалардың резервтері жеткілікті деңгейде іске қосылмаған;

- жекелеген заңдар моральдық тұрғыдан ескірген немесе көрнекілік қана сипаты бар, осыған байланысты олар қоғамдық қатынастардың кейбір салаларын тиімді реттей алмай отыр;

- жекелеген заң нормалары аясындағы құқықтық актілердің болмауына байланысты немесе олардың орындалуына бақылаудың жетімсіздігі салдарынан жұмыс істемейді [3].

Осыған орай, Елбасы атап айтқандай, тек қазір ғана емес, сонымен қатар, орта мерзімдік перспективада да әлеуметтік заңдарды олардың тиімділігін анықтау мақсатында мұқият тексеру талап етіледі. Расында да, білім беру аясы, мәдениет және еңбек адам капиталындағы шығарылымға іргелі негіз болып табылады.

Қазақстан Республикасы Конституциясының 1-бабының 1-тармағына сәйкес «Қазақстан Республикасы өзін демократиялық, зайырлы, құқықтық және әлеуметтік мемлекет ретінде орнықтырады, оның ең қымбат қазынасы - адам және адамның өмірі, құқықтары мен бостандықтары».

Бұл норма декларациялық болып саналмайды, ол барлық қоғамдық азаматтық институттар арқылы өмірге енеді.

Тек қана соңғы жылдар ішінде мынадай заңдар қабылданды: «Халықтың көші-қоны туралы» Қазақстан Республикасының 2011 жылғы 22 шілдедегі Заңы, «Білім беру туралы» 2011 жылғы 18 ақпандағы Заңы, Қазақстан Республикасының 2011 жылғы 6 қаңтардағы «Қазақстан Республикасындағы мемлекеттік бақылау және қадағалау туралы» Заңдар және де басқалар. Әрине, ұлттық заңнаманың басты бөлігі тәуелсіздік жылдарында қабылданған, дегенмен де осы күнге дейін оны одан әрі жақсарту жоспарлы жұмысты қажет етеді.

Осыған орай, нарықтық қатынастарындағы бақылау функцияларын реттеуді қатайтудың қажеттілігі артуда, басқару функцияларының маңызы өсуде. Еуропалық тәжірибенің көрсететіні осының барлығы тактикалық міндеттерді шешуді және перспективалық мақсаттарды қоюды қарастыратын жалпы әлеуметтік стратегия шегінде болуы қажет.

Қолданыстағы заңнама жүйесінің жағдайын бағалаудың кешенді тетіктерінің басты бөлігі оның қазіргі заманғы кезеңдегі қоғам талаптарына сәйкестігі, мемлекеттік билік органдарының нормативтік құқықтық қызметі тиімділігі кемшіліктерінің себебін анықтау әлеуметтік саладағы заңнама мониторингі мәселелерін қарау, талдау және жалпы заңнама жүйесінің жағдайын болжау болып табылады.

Нормашығармашылығы және құқық қолдану қызметінің барлық кезеңдерін айқын көрсететін әр акті бойынша, мазмұны мен тәсілдері бойынша қазіргі заманға сай жүйені реттеуді, құруды қамтамасыз етеді – оны әзірлеу, қабылдау, қолдану, өзгеріс пен толықтырулар енгізу, күші жойылды деп тану немесе жаңа акті әзірлеу. Осы рәсімдер мен тетіктер арқылы мемлекеттік органдардың нормашығармашылық

қызметі жүйелі болады және оңтайланады.

Жоғарыда айтылғанды қорытындылай келе, осындай жаңғырту Қазақстандағы қоғамның барлық облыс тыныстіршілігін прогрестік өзгертудің басты бөлігі деп болжанады, ол мемлекет Басшысының айтуы бойынша қоғамды индустриалды-инновация экономикасының жаңа шарттарында тіршілік етуге дайындайды, Қазақстанның жылдам экономикалық жетілуі және қоғамдық игілікті қамтамасыз етуі арқылы қолайлы бірлігін табады, құқық пен әділеттілік принциптерінде құрылған әлеуметтік қатынастарды бекітеді.

Сондықтан қазіргі заманғы құқық шығармашылық саясат тұрақты мақсаттарын және құқық құрылымының құралдарын жаңарту, қолайсыз құбылыс пен үрдістерін ескерту арқылы қоғамдық қатынастардың базалық саласында ықпал етілді деп танылады.

Сонымен қатар, Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінің жанындағы Заң шығару институты осы салада үлкен жұмыс атқарып келе жатқандығын атап өткіміз келеді.

Заң шығару институты «Нормативтік құқықтық актілердің құқықтық мониторингін жүргізу жөніндегі әдістемелік ұсынымдарды бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Әділет министрі м.а. 2011 жылғы 28 қазандағы №350 бұйрығымен бекітілген, нормативтік құқықтық актілерге құқықтық мониторинг жүргізу бойынша Әдістемелік ұсынымдарын әзірледі.

Осы мониторинг жүргізу қағидасы заңды орындау саласындағы нәтижелік және ұтымды (экономикалық) орган қызметін сипаттау көрсеткіштерін көрсетеді. Мемлекеттік органдардың заңнама актісін бағалау тиімділігі мен сандық және сапалық талдауы анықталуы арқылы, яғни заңнаманы іске асыруды бағалау кешенді талдау құрастыру және нормативтік құқықтық актілерді қолдануымен құқықтық қағида мен талаптарын орындауды жүргізуі қажет.

Басқа сөзбен айтқанда, Республика заңнамасын іске асыру мақсатында барлық мемлекет органдар заңдарға және заңға тәуелді актілерге тұрақты түрде құқықтық мониторинг жүргізуге міндетті, сондай-ақ, құқықтық мониторинг жүргізілген НҚА қатысты әр жарты жылда мерзімді қайтаруды іске асыру қажет.

Сонымен қатар, біздің мемлекет пен қоғамның жетілуі нормативтік құқықтық базаның болуымен және әлеуметтік, қоғамдық, құқықтық өзара әрекеттесудің басқа тәсілдері арқылы іске асуы мүмкін.

Сондықтан, Елбасының Қазақстан халқына «Әлеуметтік-экономикалық жаңғырту - Қазақстан дамуының басты бағыты» Жолдауын іске асыру мақсатында Қазақстан Республикасы Заң шығару институты әлеуметтік саладағы қолданыстағы нормативтік құқықтық актілердің құқықтық мониторинг және сыбайлас жемқорлық тәртіп бұзушылық бөлігін талдауды жүргізуде. Өйткені, бүгінгі таңда қазіргі замандағы қоғамның әлеуметтік құрылымын жетілдіру үшін заңнамалық бекіту шараларын қатаң қарастыру мәселесі туындап отыр.

Қолданылған әдебиеттер

1. «Нормативтік құқықтық актілер туралы» Қазақстан Республикасының 1998 жылғы 24 наурыздағы № 213 Заңы.

2. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың 2012 жылғы 10 шілдедегі «Қазақстанның әлеуметтік жаңғыртылуы: Жалпыға Ортақ Еңбек Қоғамына қарай 20 қадам» баяндамасы.

3. «Әлеуметтік-экономикалық жаңғырту – Қазақстан дамуының басты бағыты» Қазақстан Республикасының Президенті Ұлт Көшбасшысы Н.Ә. Назарбаевтың 2012 жылғы 27 қаңтардағы Қазақстан халқына Жолдауы.

4. 1995 жылы 30 тамызда Республикалық референдумда қабылданған «Қазақстан Республикасының Конституциясы».

Мақалада Қазақстан Республикасындағы мемлекеттік органдардың заңға тәуелді актілерге құқықтық мониторинг жүргізу тәжірибесі, заңнаманы жүйелеу, заңнамалық актілерге құқықтық мониторинг жүргізуін өзекті мәселелері талқыланған.

Түйін сөздер: *қоғам, мониторинг, талдау, заң.*

В статье рассмотрена практика проведения правового мониторинга нормативных правовых актов государственными органами в Республике Казахстан, эффективность функционирования правовой системы и проблемные вопросы проведения правового мониторинга.

Ключевые слова: *общество, мониторинг, анализ, закон.*

The paper considers the practice of monitoring the legal regulations of public authorities in the Republic of Kazakhstan, the efficiency of the legal system and the problematic issues of the legal monitoring.

Keywords: *community, monitoring, analysis, law.*

Назгүл Нұрлыбайқызы Омарова,

ҚР Заң шығару институты Құқықтық мониторинг орталығы талдау және құқықтық мониторинг секторының ғылыми қызметкері

Ботакөз Құрманалықызы Нағашбаева,

ҚР Заң шығару институты Құқықтық мониторинг орталығы талдау және құқықтық мониторинг секторының ғылыми қызметкері

Елбасының Қазақстан халқына «Әлеуметтік-экономикалық жаңғырту – Қазақстан дамуының басты бағыты» атты жолдауы аясындағы Құқықтық мониторингтің өзекті мәселелері

Омарова Назгуль Нурлыбаевна,

научный сотрудник сектора анализа и правового мониторинга Центра правового мониторинга Института законодательства РК

Нагашбаева Ботакоз Курманалиевна,

научный сотрудник сектора анализа и правового мониторинга Центра правового мониторинга Института законодательства РК

Проблемы правового мониторинга в свете Послания Главы государства народу Казахстана: «Социально-экономическая модернизация – главный вектор развития Казахстана»

Omarova Nazgul Nurlibaevna,

research fellou sectors of the Center of legal monitoring Institute of legislation of the Republic of Kazakhstan

Nagashbayeva Botakoz Kurmanalievna,

research fellou sectors of the Center of legal monitoring Institute of legislation of the Republic of Kazakhstan

Problems of legal monitoring in light of the Message Heads of State to the people of Kazakhstan: "Socio-economic modernization - main direction of development of Kazakhstan"